

Anders daarentegen wordt dit zoo we nu ten slotte het oog vestigen op de verhouding tusschen de engelenwereld en de herboren of herschapen menscheid. Naar de Scheppingsordinantie, dit spreekt vanzelf, bestond er tusschen deze beide zekere verband. Zulk verband bestaat tusschen al de deelen van de Schepping Gods. We zien dit duidelijk bij de vergelijking van mensch en dier, van dier en plant, van plant en stof, en zelfs tusschen onze aarde en de hemelboilen boven ons is het reeds gelukt door de telescopie en de spectraal analyse allerlei verband aan te toonen. Het heelal is geen in elkaar gezet werktuig, dat uit losse, onsaamenhangende deelen bestaat, maar een organisme, waarvan alle deelen door voegselen en verbandingen van allerlei aard met elkaar in onderlinge betrekking staan. Geen twijfel alzoo, of ook tusschen de engelenwereld en de wereld der menschenkinderen bestond er oorspronkelijk zulk een verband krachtens de Schepping. Dit verband echter is door de zonde verstoord. Toen de engelenwereld in twee deelen uiteenging, in een wereld van boze en van goede engelen, koos de mensch in zijn val voor de kwade engelen, en verbrak alzoo zijn verband met de goede engelen; zóó zelfs, dat we in den Cherub aan den ingang van het Paradijs, den goeden engel niet met den mensch in verband en te zijner bescherming zien optreden, maar positie zien nemen tegenover den mensch. Voor zooveel het aan den mensch hing, zou alzoo de menschenwereld voortaan alleen in verband zijn gebleven met de wereld der duivelen, en alle verband met de wereld der goede engelen ware afgesneden geweest. Dat zulk verband toch weer intrad, is dan ook geen gevolg van 's menschen keus, maar van Goddelijk genadebestel. God was het, die de goede engelen weer niet ons in verband bracht, maar nu natuurlijk in een geheel ander verband, dat hetwelk oorspronkelijk krachtens de Schepping had bestaan. Van nu voortaan verkrijgen de goede engelen een taak, een dienst, een opdracht in het rijk der genade. Ze worden dienstbaar gesteld in het groote werk der verlossing. Ze worden uitgezonden om dergenen wi die de zaligheid beërven zullen. De hierdoor ontstaande betrekking is dus niet meer de normale, die oorspronkelijk bestond, en eeuwig bestaan zal, maar een extraordinaire, tijdelijke en voorbijgaande; maar die zoolang moet onderhouden, tot het werk der verlossing zal volbracht zijn, en de herboren menscheid, in het lichaam van Christus, d. i. de gemeente, ten hemel zal zijn ingeleid.

En zoo nu bezie, treedt, zoo we ons niet vergissen, de beteekenis van Ef. 1:10 terstond in klaar en helder licht. God heeft, zoo betuigt de heilige apostel, in zijn welbehagen zich voorgenomen, om in de volheid der tijden, in Christus alle ding weder bijeen te vergaderen, beide dat in den hemel is en dat op de aarde is. Hiermede nu wordt uitgesproken, dat de wereld daarboven en de wereld op aarde haar oorspronkelijk verband en haar in de Schepping gegronde harmonie verloren hadden. Juist wat we zelden, dat het oorspronkelijk verband tusschen engelenwereld en menschenwereld was verbroken. Doch zoo zou het niet blijven. Eens zou ook dit verband weer hersteld worden. Dit zou geschieden in de volheid der tijden, d. i. als het verlossingswerk volbracht was. En het zou geschieden door Christus, als den Verzoeningsmiddel, omdat hij de verloren menscheid als herboren menscheid naar God zou terugleiden. Zelfs ontvangt het woord 'bijeenvergaderen', waarop we zoo straks reeds nadruk legden, aldus een zeer bijzondere beteekenis. Immers het 'bijeenvergaderen' wordt in het Grieksch uitgedrukt door een woord, dat letterlijk, gelijk we boven opmerkten, beteekent: *weer onder één hoofd brengen*. Dit nu is juist het organische begrip, het begrip van een lichaam. Stel u de ledematen van het lichaam voor als alle uit elkander genomen, dan is er geen lichaam; maar als ge deze ledematen nu weer onder één hoofd saambrengt, dan keert het organisch verband terug, en dan is het lichaam er weder. En zoo nu ook was het hier. Engelen en menschen waren uiteengeslagen. Ze misten hun gemeenschappelijk hoofd. Nu echter, dank zij het werk der Verlossing, wordt de herboren menscheid weer vatbaar, om met de engelenwereld in het oorspronkelijk organisch verband hersteld te worden, en deswege wordt de wereld in den hemel en de wereld die op de aarde is, weer onder het één Hoofd, Christus, bijeengebracht.

Nu zegt Col. 1:19 en 20 bijna hetzelfde. Daar toch heet het: 'Want het is des Vaders welbehagen geweest, dat in hem al de volheid wonen zou, en dat Hij, door hem vrede gemaakt hebbende door het bloed zijner kruisen, door hem, zeg ik, alle dingen verzoenen zou tot zichzelf, hetzij de dingen, die op de aarde, hetzij de dingen, die in de hemelen zijn.' Toch is hier in zoover een verschil aanwezig, dat hier wel, en niet in Ef. 1:10, sprake is van *verzoening*. Hier staat 'dat hij alle dingen tot zich zelve verzoenen zou', hetzij de dingen die op aarde, hetzij de dingen die in de hemelen zijn. Daarover zou ten besluite nog een enkel woord. *Verzoenen* kan beteekenen: *schuld vergeven*, maar het kan ook beduiden: 'een bestaande verwijdering doen ophouden', en het is in den laatste zin, dat het hier gebezigd wordt. Immers er staat in het Grieksch het woord *apokatastasis*, dat letterlijk beteekent: *de verwijdering ten volle wegnemen*. Van schuldverzoening is alzoo hier geen sprake, maar wel van het weer doen opleven van een te loor gegane harmonie, van het doen ophouden van een ontstane vervreemding en verwijdering. En dit nu past geheel bij de gegeven voorstelling. De harmonie was verbroken in Gods Schepping, en zulk niet name tusschen de engelenwereld en de menschenwereld; en deze verbroken harmonie kon niet hersteld worden, overmits de gevallen menscheid er niet vatbaar voor was. Er

staat niet dat God de engelen en de menschen als personen verzoenen zou in Christus, maar er wordt op de engelenwereld en menschenwereld in het gemeen gedomd, zóó als blijkt uit de uitdrukking: *de dingen die op de aarde en de dingen die in de hemelen zijn*. 'Dingen' toch is geen woord dat van de engelen of menschen als zodanig kan gebezigd worden. Zij zijn geen dingen, maar personen. Welnu, die twee werelden lagen in onnatuurlijke verhouding. De oorspronkelijke harmonie bestond niet meer. Er was vervreemding, er was verwijdering ontstaan. En die verwijdering is het, die eerst in Christus een einde kon nemen. Hij is het, die in de volinding der eeuwen beide werelden, die van menschen en engelen, weer herstellen zal in oorspronkelijk verband. En dat er nu staat, dat God deze twee werelden tot zich zelve verzoenen zal, is volkomen natuurlijk. Immers alle disharmonie, alle storing van de verordende orde, gaat tegen God in. En eerst waar deze storing verdwijnt, en de door Hem gewilde harmonie weer in haar oorspronkelijke glansen schittert, heeft Hij alle dingen ook tot zichzelf verzoend.

KUYPER.

„Ga weg achter mij, Satana!“

Maar hij, zich omkeerende, zeide tot Petrus: Ga weg achter mij, Satana! Gij zijt mij een aanstoot; want gij verzinnt niet de dingen die Gods zijn, maar die der menschen zijn. Matth. 16:23.

Toen de verzoeking in de woestijn, in haar drievoudigen aanval, voldeed was, week Satan van Jezus voor een tijd.

Hij was principieel overwonnen, en kon niet meer triomfeeren. Maar ook het wild gedachte, dat ge met uw speer dooddelijk gewond hebt, kan in zijn stuipreukingen nog uiterst gevaarlijk voor u zijn, als doodangst door wraakzucht zijn woede verhoogt.

En zoo was het hier. De overwonnen duivel was nog niet machteloos gemaakt; en eerst na den oordeelsdag komt de ure dat hij geworpen wordt in den pool des vuurs.

Hoezeer ook in zijn kracht gebroken, en beroofd van alle hoop op zegepraal, heeft Satan dan ook zijn vervolging tegen Jezus voortgezet, en niet gerust, eer het oogmerk van heilsche vrede voor hem aanbrak, toen hij, met een duivelslach van zelfdoeding, aan Jezus de verzenen kon vermoeien.

Want al zou het hem zelden, op vermorzeling van zijn eigen kop te staan komen, hem wel, indien maar die ééne ure der duisternis hem niet ontging, dat Jezus ontdeed, Jezus ten doode gewild, Jezus aan het graf ter prooi zou zijn overgegeven.

Vandaar Satans nooit verzakte moed, om telkens weer tergend en sarrend op Jezus aan te vallen. Toen hij aan het kruis hing door het hoogelach der aan hem ombe omtreder priesters van Jeruzalem; en zoo ook, eer hij den weg naar het kruis insloeg door het woord van verzet tegen dat kruis, dat hij inblijes in het hart van Jezus jongeren.

Dat verstaat niet wie geen oog heeft voor den harten, bangen strijd, dien Jezus zelf doorwoedde, om den weg van Gethsemane en Golgotha uit eigen aandrang in te slaan.

In diens oog toch bestond er voor Jezus geen verzoeking.

Voor dien is Jezus gang van Galilea naar Golgotha niets dan de rustige gang van den held en martelaar, die vastberaden den doot te gemoet treedt, zich met fierheid moed ten doode wijdt, en bij dien gang zijn eere teken in het onderdrukken van elk gevoel van zwakte.

Aldus schittert dan ook in den heldengans van den martelaar de Jezus der Modernen.

Maar zoo kent de Schrift den Christus niet. Naar de tekening der Schrift is er in Jezus geen vreeze meer, maar wel een nameloos gevoel van weedom des hart. Een schier bezwijken van zijns geestes kracht. Een terugschrikken voor de aanraking met den ewigen doot, van wiens onheilige existentie zijn heilig wezen gruwde.

En beven op de enkele gedachte, dat Satan hem ook maar één oogenblik overmogen zou. Een zielsangst, die allen zielsangst des menschen te boven ging, bij de enkele gedachte, dat hij ook maar één ondeelbaar oogenblik van zijn God zou verlaten zijn.

Vandaar dat Mozes en Elia op Tabor verschijnen, om hem, te midden eener profetische verheerlijking, den uitgang naar Jeruzalem nogmaals aan te zeggen.

Vandaar dat aan Golgotha straks dat doodsbenauwde Gethsemane voorafging.

En vandaar ook dat Petrus' schijnbaar zoo deelnemend en zoo liefde ademend woord: 'Heere, wees u genadig, dat zij u geen zins geschieden', hem een giftige dolksteek in het toch reeds gepierde hart was.

Jezus voelde het: Dat was Satan weer! Dat had Satan Petrus ingelazelen.

En daarom is het verzet van Jezus tegen dat zeggen van Petrus ook zoo vlijmend scherp.

„Ga weg achter mij, Satana! Gij zijt mij een aanstoot; want gij verzinnt niet de dingen die Gods zijn, maar der menschen.“

Uw Heiland was zin de dingen der menschen ingegaan. Als onzer één voelde hij menscheit. Dronken in zijn zelfbewustzijn menscheit gedachten. En juist die moest hij onderdrukken en te niet doen, om den wille Gods over zich klaar en helder voor zich te zien, en alzoo niet ongedwongen overgave in 'de dingen Gods' in te gaan.

Die 'dingen der menschen' zijn hier niet op zich zelf slechte, zondige dingen; maar dingen, die vanzelf uit ons menscheit hart opkomen, en die den loventoon in ons voeren, zoolang ze niet door 'de dingen Gods' teruggedrongen of geheelig zijn.

Menscheit is het, niet slecht-menscheit, maar naar der menschen inborst en zielebesef, dat de elende voor den zondaar en het verdriet voor den goddelooze is, maar dat een zoo heilige mensch, als Jezus was, die kroon der eere moest ontvangen, en niet een kruis der schande.

Barabbas, Judas, Caphas, die sardende priesters op Golgotha, die hadden aan het kruis gehoord. Maar Jezus niet. Voor Jezus had al wat groot en edel is op aarde in aanbidding moeten nederknien.

Evenzo als op verre afstand Job, die Jezus lijden vooralschaduwde, niet op den aschhoop, maar op een troon had moeten zitten. En zoo als al Gods heiligen uit oud en nieuw Verbond niet 's bespotting en gezeelen, ook bidden en

gevangenis hadden moeten proeven; maar eere en toejuiching waardig waren geweest.

Zoo wil, zoo eischt het ons menscheit hart, gelijk dat hart ook in Psalmist en Spreuken-dichter zich uitte.

Niet uit zonde, maar omdat God zelf onuitroebbaar dien band tusschen 'gerechtigheid' en 'eere', tusschen 'zonde' en 'ellende' in dat menscheit hart gelegd heeft.

Want dat de rechtvaardige lijdt en dat de heilige Gods aan het kruis wordt geslagen, dat is niet naar de ordinantie over ons menscheit hart in de Schepping, maar naar de geheel afwijkende ordinantie Gods in het rijk der genade.

En Petrus' dwaling was niet dat zijn menscheit hart valsche sprak, maar dat hij het oog voor 'de dingen Gods' in het strik der genade sloot.

Wat hij zei, zou waar geweest zijn in het Paradijs. Eens zal het weer waar zijn in het rijk der heerlijkheid.

Maar het was leugen bij het Verlossingswerk. Een weerstaan en weerspreken van de ordinantie Gods voor het rijk der genade.

En wat Satan Petrus inblijes, was niet dat hij zijn liefde voor Jezus bluschte. Integendeel juist uit die liefde sprak hij.

Maar hierin was Satans inwerking op zijn ziel, dat hij Petrus' oog sloot voor de ordinantie Gods in het werk der Verlossing, en hem tot Jezus spreken deed, als gold ook onder ons zondaren nog de ordinantie van het Paradijs.

En verstaat ge het nu niet, hoe in Jezus meer en sterker dan ooit in enig menschenkind de menscheit drang moest prikkelen, om aan die ordinantie van het Paradijs zich vast te klemmen?

Voor ons, die zelf in zonden ontvangen en geboren zijn, is het al zoo bijna onmogelijk, om die wet van het Paradijs ons als opgeschied te denken, en het te verstaan dat het lijden juist niet meest den goddelooze, maar den rechtvaardige overkomt.

En wat moet het dan niet voor uw Jezus geweest zijn, voor hem, den Heilige Gods, om in die tegenwoordige ordinantie van het Verlossingswerk met zijn menscheit hart in te gaan.

Natuurlijk, als zelf God, kende hij geen strijd naar zijn Goddelijke natuur.

Maar hierin juist was zijn Vleeschwording, dat hij als Middelaar niets, niets doormaant of volbrengen moest naar zijn Goddelijk bewustzijn, maar dat het alles, niets uitgenomen, door zijn menscheit bewustzijn moest doorgaan, en door hem als de mensch Jezus Christus moest geleden en doorworsteld worden.

En kon nu iets pijnlijker, kon iets banger, kon iets in den uiteren zin meer onmogelijk zijn, dan om, als de Heilige Gods en van alle zonde afgescheiden, in die tegenwoordige ordinantie, dat de rechtvaardige naar het kruis gaat, in te dringen?

Job, bij al zijn verweer, besefte althans nog, dat uit den onreine geen reine kan komen, en dat het lot der zondaren ook zijn deel is.

Maar zelfs dien steun miste uw Heiland, onnoozel, onbesmet, en van den Heiligen Geest ontvangen.

In die bange worsteling school dan ook de diepste kern van wat hij als uw Middelaar doorworsteld heeft.

Zie het maar in Gethsemane. Hoor het maar als hij zijn *Lama Sabachani* uitlaagt.

En dat weet Satan, en Petrus die er niet op verdacht is, moet hem ten instrument dienen.

En daarom vlijnde dat gevaarlijk woord van Petrus uw Jezus zoo diep in de ziel. Het bleef in den gloed, die reeds onder de asche, in zijn benauwde ziel bedolven was, weer zoo bitter en zoo krachtig op.

Jezus voelde weer al het ontzettende der Satanische verzoeking.

Ja, zoo was het, naar de wet van het Paradijs kon en moest dat ook niet geschieden. Voor zijn menscheit gevoel niet alleen, maar ook voor zijn menscheit hart, en voor de wet die in dat hart sprak, was dat Golgotha, dat te komen stond, volstrekt tegenwoordig.

Maar, God zij lof, hij weerstaat den verzoeker, en triomfeert in het eigen oogenblik.

Ga weg achter mij, Satana!

Niet in het Paradijs, maar in een wereld van zonde ben ik verschenen.

En daarom 'de dingen Gods' zijn nu niet de ordinantien van het verloren Paradijs, maar de ordinantien van het Verlossingswerk, om, is het volbracht, juist door dit Verlossingswerk het verloren Paradijs voor Gods uitverkorenen te herwinnen.

Voelt ge zoo de diepte dezer verzoeking, en ziet ge nu scherp in wat hier het gedichsel van Satan was?

Veddel vergist ge u zoo schromelijk, en waant dat Satan uitsluitend met boosaardige, demonische opweelingen op u inwerkt.

Maar zoo is het niet.

In Petrus was niets boosaardigs. Hij bedoelde niets demonisch. Liefde sprak in hem. Zijn woord was naar de wet van het Paradijs zelfs onbespreekelijk.

Als iemand aan Adam voor zijn val de hand had willen slaan, zou dat woord van Petrus het eenig ware en juiste zijn geweest.

Hij had gelijk. Het had zoo met uw Heiland niet moeten geschieden. En dat het toch moest, en niet kon en niet mocht afgewend, dat was alleen om onze schuld en onze zonde.

En daarom verstrikt nu Satan Petrus, en door dien strik waarin hij Petrus ving, ontroert en verzoekt hij nu Jezus.

En zoo doet Satan nog.

Zoo sluipst hij nog ook in uw hart en in het hart uwer broederen, om in wat schijnbaar juist en schijnbaar waar is, en door wat den indruk van het reedere en het lieflijke maakt, uw ziele te vangen.

Vandaar dat ook nu nog onder ons zoo vaak de één voor den ander een aanstoot, een instrument van Satan ter verzoeking wordt.

En ook onder broederen zijt ge daartegen dan alleen veilig, zoo om uw arm bij dagen en bij nachten het schild hangt van wat God wil; wil over ons arme zondaren; wil naar zijn aan zondaren gegeven Woord.

KUYPER.

Amsterdam, 15 Maart 1895.

Onderwerpelijk.

Het voorafgaand *Herautnummer* wees op het gevaar, dat er schuilt, in het eenzijdig op de spits drijven van een louter voortwerpelijke predikatie.

Thans zou de louter onderwerpelijke predikatie aan de beurt komen.

Fraai is ook deze naam niet; en kwalijk kunnen we ons indenken in wat iemand, die vreemd is aan wijsgeerige termen, bij het

uitspreken van zulk een barbaarsch woord, door zijn taalgevoel gewaar wordt.

Wat onderwerpelijk is verstaat het volk best. Maar reeds wat een onderwerp is, staat voor veler besef wrak. Een *onderwerp* om over te spreken, of een *onderwerp* ter behandeling, verstaat men nog; maar dat *aan in 'Jan slaat Piet'*, het onderwerp van 'slaan' is, blijft een van buiten geleerde en nooit recht begrepen schoolles. En als nu van dit 'onderwerp' nog weer een bijvoeglijk naamwoord met *-lijk* wordt afgeleid, en men zeggen moet wat *onderwerpelijk* is, begint het voor heel wat anders heldere koppen grauw en groen voor de oogen te worden; zoo ongeveer als het ons gaat schemeren, als we de courant vol vinden van allerlei Chineseche en Japaneische plaats- en persoonsnamen.

Alleen ééne uitzondering bestaat hierop, t. w. zoo ge 'onderwerpelijk' met 'predikatie' verbindt. Dan toch begrijpt men in tamelijk breeden kring, natuurlijk niet wat 'onderwerpelijk' is; en of ge hier 'subjectief' voor zet, blijft krek hetzelfde; maar wel zoo ongeveer wat *voort predikatie* hierdoor wordt aangeduid.

Bij het kerk gaan hoort men beurtelings tweeërlei soort predikers. De ééne meer deftig, koeler en geleerder, de andere losser, warmer en makkelijker te volgen. De ééne die u als op zekeren afstand toespreekt over dingen die u wel aangann, maar die hij voor uw deur nederlegt; en de ander die er u zelf bijroep, en u die dingen tot in uw binnenkamer brengt, en er, om het zoo uit te drukken, saam met u de tanden inzet. Om kort te gaan, de ééne hoogst leerzaam voor uw indenken van de waarheid, de andere prikkelend voor uw geestelijk gevoel. En als ge nu onder de menschen zoo rondvraagt, hoe ze die laatste soort predikatie noemen, dan antwoordt men u in menigen kring grifweg: 'Dat is nu de onderwerpelijke predikatie.'

Scherper en juist echter zou de onderscheiding zijn, indien men op de verschillende beteekenis van het *Woord* en van den *Geest* lette, overmits metterdaad eerst bij deze tegenstelling de *voortwerpelijke* en *onderwerpelijke* predikatiën uiteengaan.

In de deugdelijke predikatie moet de harmonie tusschen de werking van het *Woord* en de werking van den *Geest* tot haar recht komen.

Scheidt men nu daarentegen deze beide, die God gehuwd heeft, dan krijgt men op den predikstoel of het *Woord* los van den *Geest*, en vervalt hierna in het louter *voortwerpelijke*, of wel den *Geest* los van het *Woord*, en zinkt aldus in het louter *onderwerpelijke* weg.

Over de harmonie van beide in de deugdelijke predikatie handelen we een volgend maal.

Thans bepalen we ons tot de predikatie die verloopt en haar kracht zoekt in het louter *onderwerpelijke*.

Niet alsof deze bloot subjectieve predikatie het *Woord* opzij zou leggen. Daar denkt niemand aan. Een tekst moet er altoos wezen, en het *Woord* moet opengeslagen op den kansel voor den prediker liggen.

Alleen maar, bij de uitlegging van dat *Woord* moet niet te lang stilgestaan. Alle uitlegging is dor. En ook doet het er niet toe, of de prediker zich nu tot zijn tekst bepaalt en uit dit tekstwoord put. Ook al dient de tekst voor weinig anders dan een aanloop, om op dreef te komen, en al wordt de predikatie niets dan een *metto*-predikatie, dat deert niet en dat hindert niet, als wat hij voortzegt, gaat, nu maar warm, geestelijk roerend en voor de ziel stichtelijk is.

Nu was er een tijd in 's Heeren openbaring, dat er nog geen *Woord* als voltooide 'Heilige Schrift' bestond, en dat heel de openbaring plaats greep door rechtstreekse werking des Geestes. In dien tijd trad een Mozes, een David, een Jesaja, een Johannes de Dooper op, niet met een Bijbel in de hand, maar met een *last des Heeren*.

Die mannen spraken uit den *Geest*, want door den *Geest* waren hun de Godsgeheimen geopenbaard.

Toen kwam derhalve de prediking op, niet uit het voortwerpelijke *Woord* dat voor hen lag, maar uit hun eigen onderwerpelijke zielsvering, waarin de Heilige Geest de dingen Gods openbaarde.

In dien tijd moest dat alzo. Aldus was destijds de ordinantie des Heeren. Zoo en niet anders was in die dagen zijn weg in het heilighdom.

Zelfs in de prediking der Apostelen staat dit vrije getuigenis, krachtens de inwerking van den Heiligen Geest, op den voorgrond; en schier alleen de brief aan de Hebreren maakt op dit getuigenis als zodanig een uitzondering. In dien brief toch wordt niet weinig juist uit de toenmalige Schrift geredeneerd. Wat in dien brief over Melchizedek voorkomt, achten velen dan ook dor en weinig stichtelijk, ook al is het dat de apostel zelf er juist omgekeerd 'spijze voor den volmaakte' in zegt aan te bieden.

Maar hoe dit zij, het feit staat vast, dat in de dagen van de bijzondere openbaring de prediking der Godsmannen veeleer een getuigenis uit *Geestes-inspraak*, en niet een putten uit het reeds geopenbaarde *Woord* was.

Dit nu boeide onbegrijpelijk. Het gaf geheel den indruk van oamiddellijk uit den hemel te komen. En de mannen die alzo spraken, stonden boven alle andere predikers, want ze waren de profeten en apostelen des Heeren.

Zoo was het toen, nu niet meer. Doch zie nu werkt er ook thans nog zekere neiging, zoo bij menig prediker, als in menige gemeente, om die te loor gegane heerlijkheid weer te doen opleven.

Het liefst zou het hun zijn, als er weer profeten of apostelen verschenen, die kortweg uitriepen: *Alles zegt de Heere*. Daar zou men dan de papieren *Woord* voor missen willen.

En nu dat *niet* kan, en *niet* zoo is, nu klemt men zich krampachtig vast aan het

eenige wat ons onderwerpelijk overbleef, t. w. aan de geestelijke ervaring en verlichting van den man die om te spreken optreedt.

Het *Woord* zelf ligt als boek daar neder, maar die man leeft, en leeft die man nu ook inwendig, en kan hij zeggen, dat hij uit den doot in het leven overging; en dat de Geest hem verlichtte, en dat hij bij Geesteslicht de waarheid van wat in dat *Woord* staat, bekend heeft; dan ontstaat een indruk alsof de Heilige Geest door dien man getuigenis aan het *Woord* geeft, en alsof nog altoos iets van de glorie der profeten en apostelen herleeft.

Hierin wortelt dan ook de meerdere smaak, die ook nu nog voor deze onderwerpelijke prediking bij velen bestaat.

Ze dorsten naar het onmiddellijk getuigenis des Geestes, en nu dit getuigenis niet meer rechtstreeks komt, zoolals bij de apostelen en profeten, begeeren ze althans wat hier het naast bijkomt.

De zending van zulk een man moet niet van de kerk, maar van den Heere komen. Zijn verlichting moet niet van den Vader, maar rechtstreeks van den Geest uitgaan. En dit getuigenis moet in hem zoo doortastend en beslist werken, dat hij uitroept, niet: 'Aldus leert het *Woord*,' maar veel rijker en veel beter: 'Wij gelooven en daarom spreken wij. Het is de Heilige Geest die ons in alle waarheid leidt.'

Maar natuurlijk, soortgelijke zielswerkingen als in dien prediker als Getuige werken, werken ook in tal van zijn hoorders en hoorderessen. Ook onder hen zijn er, die teedere, dierbare en bewegelijke gewaarwordingen en ervaringen in hun geestelijk leven opdeden, en die, evenals de Samaritanische vrouw, betuigen, dat ze eerst wel geloofden om anderzeggende, maar dat ze nu deze geestelijke dingen zelve ondervonden hebben.

Vanzelf moest derhalve deze Getuige op den kansel zich aan het bevindelijke leven van die hoorders en hoorderessen aansluiten. Zijn zelfgetuigenis moest met hun bevinding in overeenstemming zijn. En in dat uitspreken van een geestelijke ervaring, die in hen en in hem gelijkelijk werkte, moet het zegel des Geestes merkbaar zijn.

Dat zijn er in zulk een geval welslechts weinigen. De anderen hebben daar geen kennis aan. Maar dat hindert niet. Ook zij worden toch jaloeersch gemaakt van zulk een geestelijk schouwspel, en voorts steeds beklagend en bestraffend en opgeroepen ter bekeering.

Zoo gaat dan ten slotte alles in de *onderwerpelijke*, d. i. in de geestelijk verwerkte personen om, en het *Woord* ligt er schier ongebruikt naast, evenals een plattegrond in den zak blijft bij iemand die precies in zijn stad thuis is, en elke straat en elk plein kent uit eigen aanschouwing.

Want wel is ook deze onderwerpelijke predikatie steeds doorgeen met enkele Schriftplaatsen, maar bijna uitsluitend met wat op vroegere geestelijke openbaring sloeg, om daarmee het goed en deugdelijk recht van het thans steunen op eigen Geestesopenbaring te rechtvaardigen.

Dat geestelijk zelfgetuigenis, in verband met de geestelijk bevinding der dieper ingeleiden onder de hoorders en hoorderessen, is en blijft dan ook hoofdzaak.

Daarin, en daarin alleen komt de werking van den Heiligen Geest uit, en alleen die werking des Geestes geeft zekerheid en plaats in gemeenschap met den levenden God.

Zoo vallen de middelen weg. Alles dringt en hongert naar onmiddellijk Geesteswerking en Geestesverlichting.

Het zegel op het *Woord* komt niet van het Sacrament, maar van wat omringt in den prediker en zijn medeovervlechten.

De autoriteit van den prediker komt niet van Christus'wege door zijn kerk hem toe, maar rechtstreeks door het getuigenis des Geestes in hem.

Studee is tot niets nut, en veel beter dan het verliezen van zijn tijd in het aanleeren van 'stalen en consten', ware het zich afzonderen, om op de werking des Geestes te wachten.

Een predikatie opschrijven, is tegen den eisch van het werk; want alleen wie vrij optreedt, kan een instrument des Heiligen Geestes zijn.

En ook geeft het ambt niets. Bij tientallen immers vindt ge doode ambtsdragers, en daarentegen veel buitenambtelijke personen en personen die vol van kracht en des Heiligen Geestes zijn.

En daarom weg met Kerk en Sacrament, weg met ambt en met studien. Laat in een zaal, laat op een plein een man opstaan, die betuigt de verlichting des Geestes te hebben, en laat hij geestelijke taal spreken, die weerklinkt vindt bij wie zelf geestelijk verwerkt is, dan, maar ook dan eerst hebt ge de glorie der aloude profetische en apostolische bediening terug en leeft ge niet bij de letter die doodt, maar bij den *Geest* die levend maakt.

Tot die praktische slotsom is men dan in de historie ook telkens gekomen.

Niet alleen hier te lande, maar in alle landen.

De *Plymouth brethren* werden door geen anderen geest gedreven.

Het *Woord* wordt al lichter geacht, de mystieke Geesteswerking gaat het één en al worden.

Tot men dan ten slotte ziet, dat de vrome en vrije Modernen, die mystiek getint zijn, toevalligwijze op geheel hetzelfde punt uitkomen, en nu reeds onder de Kwakers in Engeland en Amerika, die de onderwerpelijke op de spits drijven, vrome mannen en vrouwen opstaan, die den Heiland belijden, en die toch met de gevoelloze loochenaars van denzelfden Heiland, geestelijk accordeeren.

Nog e lichting in kiezen in Het g school sp ren, op den onder nisme der Men v Een o evengood Als in geen last zijn kaste allerlei priester kurchtje van aanz En zoo de onder het bewij wordt. Naast zulke kast om de k even gede dik geen doen. Op hoe dan eens l En ook onderwijze groot hee school te kstier of Dan was en wie nie den, kon dorpsjeugd Althans gaan. Maar ma die zijn n verstaat, is sprake. Ook wat bestuur er wijzer tot ze hebben de moed bez althans was betrof. In al h zich, zond voegen, m ren zij de mochten zij voor het o zeggenscha Dit nu n De onder en al won vak niet n gaan, en in zijn betrek Als ik dan komt l hebben wil, dat het ge Ik kan d in en ern vragen, of gaat, zegge of niet. D meester. O Maar da dokter ma en zoo ik, gen, mij zij te komen. Met een Ook de wenschen, t in het stel ik dien weg zoekt hij mij En zoo n de dokter persoon, kn Ook hij t van zijn e staande derwijs aan overtuiging hem daarto Wie dit rakter. Want o beter nog s van zijn kr tot den pr wordt. Van bete de beroep onderwijz Dan is s waarborgd, gogische eis Van dit beamen, nu omvang van godsdienstig alzo de i wijzer dan rechtig en zijn school te onderwij Ook daar Gaat het aan den o het onderw bestuur, on ontzag bij tegenover d Of is het voort, dat op het oord En staat he regel de je nieta van p wijs van e daggische hart ang, s kelde onder den minder